

Ewelina Woźniak-Wrzesińska

Perspektywy współczesnej frazeologii. Artystyczny potencjał frazeologii,
red. G. Dziamska-Lenart, J. Liberek, K. Skibski, Wydawnictwo Nauko-
we UAM, Poznań 2021, ss. 134

Dobłą tradycją poznańskich spotkań frazeologicznych jest publikowanie monografii gromadzącej artykuły inspirowane wygłoszonymi referatami, ożywionych dyskusji i spotkań kularowych. Redaktorzy w osobach Gabrieli Dziamskiej-Lenart, Jarosława Liberka oraz Krzysztofa Skibskiego przygotowali już piątą z serii książkę *Perspektywy współczesnej frazeologii*. Tym razem frazeologowie i frazeografowie z całej Polski zajęli się artystycznym potencjałem frazeologii. Niekwestionowaną wartością zbioru jest wielość ujęć, bogactwo podstaw materiałowych oraz perspektyw metodologicznych, z jakich badaczki oraz badacze przyjrzeni się funkcji frazeologizmów w szeroko rozumianej artystycznej (a właściwie: spontanicznej) aktywności użytkowników języka. Co godne podkreślenia – w monografii można odnaleźć refleksje poświęcone i publicystyce (zob. Wojciech Chlebda: *Tekstowe paradigmaty przysłów w nowszej publicystyce polskiej*), i literaturze (zob. Jolanta Ignatowicz-Skowrońska: *Literackie aktualizacje zwrotu wypiekać komuś oczy*; Iwona Kosek: *O pewnym typie modyfikacji frazeologicznych we współczesnej prozie*; Anna Pajdzińska: *Święta krowa z szewską pasją (frazeologizmy w utworach dla dzieci)*; Krzysztof Skibski: *Frazeologizmy rozproszone w pętli – potencjał współczesnego wiersza wolnego*), również w ujęciu metatekstowym (zob. Anna Tyrpa: *Inkrustowanie tekstu literackiego cudzymi słowami*), i nowszym gatunkowo tworem istniejącym w przestrzeni internetowej (zob. Magdalena Puda-Blokesz: *Tradycja w nowoczesnym komunikacie, czyli o mitologizmach frazeologicznych w memach internetowych*; Jadwiga Tarsa: *Frazeologizmy w internetowych grach werbalno-wizualnych*). Przejdźmy teraz do omówienia opublikowanych artykułów.

Ewelina Woźniak-Wrzesińska, *Perspektywy współczesnej frazeologii...*

Wojciech Chlebda przygląda się 150 polskim przysłowiom i z finezją godną wytrawnego badacza analizuje ich 370 użycie w tekstach publicystycznych z prasy demoliberalnej ostatnich lat. Odnajduje przy tym ich reguły funkcjonowania (nazwane „małym paradygmatem”) w odniesieniu do rejestrowanych postaci tychże przysłów w słownikach. Zgromadzone oraz przeanalizowane dane pozwoliły frazeografowi zrekonstruować „duży paradygmat”, czyli modele funkcjonowania przysłów w tekście. Zestawienie obu poziomów paradygmatów doprowadziło Chlebdę do niezwykle wartościowej poznawczo tezy. Mianowicie – przysłowia należy określać jako „jednostki języka o cechach tekstu”. Znaczy to tyle, że przysłowia, frazeologizmy oraz wszystkie odtwarzalne wielowyrzowce powinno się opisywać w jednorodnych kategoriach (także leksykograficznych).

Z kolei Jolanta Ignatowicz-Skowrońska analizuje literackie aktualizacje słabo udokumentowanego w polskiej leksykografii zwrotu *wypiekać komuś oczy*. Dzięki szeroko zakrojonym analizom materiałowym oraz pogłębionym interpretacjom udaje się badaczce stwierdzić, iż tylko pozornie analizowany zwrot jest podobny do przysłowia *Opieka oczy wypieka*. Z ustaleń językoznawczyni wynika, że *wypiekać komuś oczy* to – najprawdopodobniej – kalka konstrukcji *вочы пячы*, która jest obecna w białoruskich gwarach grodzieńskich. Wnioski te udało się wyciągnąć na podstawie analizy tekstów literackich, których akcja dzieje się na Kresach Wschodnich. Ignatowicz-Skowrońska przyjrzała się wypowiedziom bohaterów w dziełach Elizy Orzeszkowej, Józefa Ignacego Kraszewskiego, Marii Rodziewiczówny czy Ignacego Chodźki, a także Beaty Obertyńskiej i Jarosława Iwaszkiewicza. Badaczka w niezwykle pouczający sposób pokazuje, jak analiza dzieł literackich może pomóc w badaniach pochodzenia frazeologizmów.

Iwona Kosek podejmuje zagadnienie frazeologicznych modyfikacji wymieniających we współczesnej prozie science fiction i fantasy. W niezwykle zdyscyplinowany sposób tropi ich funkcje w tekście literackim. Lingwistka dostrzega, że innowacyjne użycia frazeologizmów tworzą świat przedstawiony powieści, a ich odczytanie jest możliwe w szerszym kontekście, ponieważ są zrozumiałe w odniesieniu do wykreowanej fikcji literackiej, dlatego – zda-

niem Kosek – warto rozważyć, w jaki sposób należałoby nazywać taki typ innowacji wymieniających. Językoznawczynie proponuje określenie „adaptacja”, ponieważ – z czym nie można się nie zgodzić – to pojęcie „nie niesie konotacji normatywnych, nie łączy się z pojęciami normy, innowacji i błędu”.

Nieco inaczej na frazeologizmy w literaturze patrzą Anna Pajdzińska oraz Krzysztof Skibski, którzy swoje rozważania kierują w stronę interpretacji związków frazeologicznych. Pierwszą zajmuje literatura dziecięca, drugiego – współczesna polska poezja. Badaczka pyta o poszerzanie kompetencji leksykalnej (frazeologicznej) dzieci i zadaje sobie trud analizy tekstów poetyckich i prozatorskich przeznaczonych dla najmłodszych odbiorców, a których funkcją jest wzbogacenie ich zasobu frazeologicznego, również za pomocą innowacyjnych użyci prowadzących do nauki poprawnych znaczeń frazeologizmów. Z kolei poznański badacz z trzech perspektyw analizuje frazeologizmy „w przestrzeni wiersza wolnego postrzeganego jako czynnik eksponujący przestrzeń tekstu, jak również potencjalną semantyczną niezależność wersów (semantyka w obrębie wersu, między wersami oraz między kontekstami)”. Takie spojrzenie na kreacyjną potencję interpretacji prowadzi Skibskiego do konkluzji o iteracyjnej (powtarzalnej / zapętłonej) lekturze utworów poetyckich czerpiących z potencji artystycznej frazeologii.

Na metatekstowe aspekty funkcjonowania frazeologii w tekstach literackich zwraca uwagę Anna Tyrpa, która z niespotykaną skrupulatnością omawia sposoby wprowadzania we współczesnych powieściach słów pochodzących z innych powieści. Poddaje analizie 70 fragmentów z 29 polskich powieści wydanych w latach 1956–2018. Lingwistka wytropiła aż dziesięć możliwości. Są to kolejno: 1. cytat został opatrzony przypisem, w którym podano nazwisko autora i tytuł cytowanego utworu; 2. w tekście powieści obok cytatu pojawiają się nazwisko autora i tytuł cytowanego utworu; 3. cytatowi towarzyszy nazwisko autora; 4. cytatowi towarzyszy tytuł utworu; 5. obok cytatu podaje się tytuł utworu i nazwisko bohatera, z którego ust pada cytowana wypowiedź; 6. obok cytatu pada nazwisko bohatera, którego się cytuje; 7. cytat z piosenki jest uzupełniony o nazwisko wykonawcy; 8. reprodukt w cudzysłowie bez dodatkowych informacji; 9. reprodukt bez cudzysłowu; 10. reprodukt zmodyfikowany.

Ewelina Woźniak-Wrzesińska, *Perspektywy współczesnej frazeologii...*

Zagadnienie internetowych użyczeń frazeologizmów podjęły Magdalena Puda-Blokesz oraz Jadwiga Tarsa. Pierwsza z autorek omawia mitologizmy frazeologiczne w memach internetowych, druga – frazeologizmy w internetowych grach werbalno-wizualnych. Obie badaczki zajmują się przekazami multimodalnymi (tekst/obraz), co wymaga od nich metodologicznego zdyscyplinowania. Puda-Blokesz dostrzega, że otoczenie tekstowe i graficzne mitologizmów frazeologicznych otwiera na ich bogactwo interpretacyjne. Wskazuje przy tym, że można mówić o ich sensach prymarnych, wtórnych, specjalistycznych oraz kulturowych. Tarsa natomiast poddaje oglądowi frazeologizmy funkcjonujące w demotywatorach. Badaczka stwierdza, że połączenie frazeologizmów oraz skrzydlatych słów z elementem graficznym jest elementem swoistej gry językowej prowadzącej dość często o defrazeologizacji, co udaje się osiągnąć dzięki homonimiczności wyrazów.

Myślę, że bez wątpienia można się zgodzić z Redaktorami tomu, którzy stwierdzają, iż:

Złożona problematyka wieloaspektowego wyzyskiwania metaforycznych tworów polskiego uniwersum językowego nie została przez autorów prac wyczerpana, ale na pewno stanowi ważny element prowadzonych od lat rozważań. Mamy nadzieję, że uda nam się jeszcze wrócić do tego tematu, a Czytelnicy znajdą w prezentowanym tomie wiele ciekawych refleksji.

Jako czytelniczka monografii *Perspektywy współczesnej frazeologii. Artystyczny potencjał frazeologii* żywię nadzieję, że postulat powrotu do omawianych zagadnień zostanie zrealizowany. Wartość zgromadzonych analiz jest bowiem nie do zakwestionowania, a apetyt rośnie w miarę jedzenia.

Ewelina Woźniak-Wrzesińska, *Perspektywy współczesnej frazeologii...*

O Autorze

Ewelina Woźniak-Wrzesińska - Institut für Slavistik,
Justus-Liebig-Universität, Otto Behaghel Strasse
10 G, 35394 Gießen; zainteresowania naukowe: fra-
zeologia, terminoznawstwo, terminografia, semantyka
leksykalna, dydaktyka języka polskiego jako obcego.
E-mail: Ewelina.Wozniak-Wrzesinska@slavistik.uni-
giessen.de